

Дробишева О.О., асистент
асистент кафедри економіки підприємства
Рижков А.
Запорізька державна інженерна академія
ravtok@mail.ru

УПРАВЛІННЯ ФІНАНСОВИМИ РЕЗУЛЬТАТАМИ ДІЯЛЬНОСТІ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

Дробишева О.О., Рижков А. Управління фінансовими результатами діяльності промислового підприємства. В статті розглянуто особливості сутності та аналізу фінансових результатів як складової фінансового аналізу, охарактеризовано основні його складові.

Дробышева А.О., Рыжков А. Управление финансовыми результатами деятельности промышленного предприятия. В статье рассмотрены особенности анализа финансовых результатов как составляющей финансового анализа, охарактеризованы основные его составляющие.

Drobysheva A., Ryzhkov A. Financial results of the industrial enterprise. In article features analysis of financial results as a structural component of the financial analysis, described its basic components.

Вступ. На сучасному етапі економічного розвитку України в умовах реальної самостійності суб'єктів господарювання все більшого значення набуває реалізація принципів самоокупності та самофінансування. Основним чинником їх реалізації є формування таких фінансових результатів, які одночасно завершують цикл діяльності підприємства та виступають в якості необхідної умови наступного циклу. Провідна роль фінансових результатів полягає в тому, що вони забезпечують зміцнення бюджету держави, сприяють інвестиційній привабливості, діловій активності підприємств у виробничій та фінансовій сферах. Кожне підприємство, яке здійснює фінансово-господарську діяльність, повинне самостійно фінансувати всі напрямки своїх витрат відповідно до виробничих планів, розпоряджатися наявними фінансовими ресурсами, вкладаючи їх у виробництво продукції з метою одержання кінцевого результату - прибутку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у розробку теоретичних та методичних засад оцінки фінансового стану вітчизняних підприємств зробили вчені-економісти: Л.Д. Білик, Ф.Ф.Бутинець, В.М. Івахненко, Л.А. Лахтіонова, Є.В. Мних, А.М.Поддєрьогін, С.Ф.Покропивний, В.В. Сопко, О.О. Терещенко, С.І. Шкарабан та ін.

Питання оцінки фінансового стану підприємств розглядалися в працях зарубіжних науковців і практиків, зокрема: М.І. Баканова, І.Т. Балабанова, Л.Бернстайна, О.В. Єфімова, В.В. Ковальова, М.Р. Метьюса, Д. Міддлтона, В.П. Привалова, Ж. Рішара, В.М. Родіонової, Г.В. Савицької, Д. Стоуна, Е.Хелферта, А.Д. Шеремета та ін.

Вивчення опублікованих праць і практика господарської діяльності свідчать про відсутність достатнього висвітлення принципово важливих питань, пов'язаних з формуванням фінансових результатів як самостійного об'єкта управління. Дотепер залишаються недостатньо розробленими теоретичні положення про економічне тлумачення фінансових результатів, їх місце в управлінні операційною та фінансово-інвестиційною діяльністю підприємств. Потребують удосконалення методи формування необхідного їх розміру, який забезпечує досягнення поточних цілей розвитку підприємств.

Мета роботи: розглянути сутність та аналіз фінансових результатів як структурної складової фінансового аналізу, охарактеризувати основні його складові.

Виклад основного матеріалу. В отриманні високого фінансового результату діяльності зацікавлені всі суб'єкти господарювання, оскільки прибуток необхідний для розширення діяльності підприємства, реалізації інвестиційних проектів, запровадження інновацій, а також підвищення матеріальної зацікавленості працівників у результатах своєї праці. Стабільна, ефективна і прибуткова діяльність підприємства може бути забезпечена застосуванням наукових методів планування й аналізу прибутку та визначення ефективних напрямів його використання. Прибуток підприємства є важливою категорією, яка зміцнює фінансовий стан підприємства та водночас є першочерговим джерелом формування бюджетних ресурсів [1, с.183].

Основним показником результату фінансово-господарської діяльності будь-якого підприємства - є фінансовий результат, прибуток або збиток.

Велика кількість визначень і підходів до дефініції суті фінансових результатів вимагає чіткого законодавчого формулювання та обґрунтування сутності. Так, зміст категорій «прибуток» та «збиток» розкритий у П(С)БО 3 «Звіт про фінансові результати» [2], згідно з яким прибуток - це сума, на яку доходи перевищують пов'язані з ними витрати; збиток - перевищення суми витрат над сумою доходу, для отримання якого були здійснені ці витрати.

Найбільш прийнятною, вважаємо таку думку, що фінансовий результат це вираження в грошовій формі результату господарської діяльності підприємства, як порівняння суми витрат з отриманими доходами.

На думку С.Ф. Покропивного, функціонування підприємства супроводжується безперервним колообігом коштів, який здійснюється у вигляді витрат ресурсів і одержання доходів, їхнього розподілу й використання. При цьому визначаються джерела коштів, напрямки та форми фінансування, оптимізується структура капіталу, проводяться розрахунки з постачальниками матеріально-технічних ресурсів, покупцями продукції, державними органами (сплата податків), персоналом підприємства тощо. Усі ці грошові відносини складають зміст фінансової діяльності підприємства.

Основні завдання фінансової діяльності такі: вибір оптимальних форм фінансування, структури капіталу підприємства та напрямків його використання з метою забезпечення стабільно високої прибутковості; збалансування за часом надходжень і витрат платіжних засобів; підтримування належної ліквідності та своєчасності розрахунків.

Головний зміст фінансової діяльності підприємства (організації) полягає в належному забезпеченні фінансування [3, с.446].

Фінансові результати діяльності підприємства характеризуються приростом чистих активів, основним джерелом якого є прибуток від операційної, інвестиційної та фінансової діяльності, а також отриманий у результаті надзвичайних подій.

Величина прибутку, рівень рентабельності залежить від виробничої, постачальницької, маркетингової, збутової, інвестиційної та фінансової діяльності підприємства.

Функціонування будь-якого підприємства, незалежно від видів його діяльності та форм власності, в умовах ринку визначається його здатністю створювати необхідну суму доходу або прибутку. У зв'язку з цим, прибуток займає одне із важливих місць у системі комплексного економічного аналізу, оскільки на його основі оцінюється ступінь досягнення кінцевої мети діяльності підприємства.

Автори Литвин Б.М., та Стельмах М.В. стверджують, що прибуток є основним джерелом фінансування витрат на виробничий і соціальний розвиток підприємства, найважливішим джерелом формування державного бюджету. Тому в зростанні прибутку зацікавлені підприємства і держава. У прибутку акумулюються результати виробництва, реалізації продукції (робіт, послуг), ефективності використання виробничих і фінансових ресурсів [4, с.37]

Як стверджує М. І. Ковальчук, прибуток - це частина чистого доходу (виручки від реалізації), який отримують суб'єкти господарювання після реалізації продукції. Кількісно прибуток визначається як різниця між виручкою від продажу продукції, виконання робіт і надання послуг (після сплати податку на додану вартість, акцизного податку та інших відрахувань з виручки в бюджетні та небюджетні фонди) і повною собівартістю реалізованої продукції. Збільшення обсягів реалізації прибуткової, тобто рентабельної продукції сприяє зростанню прибутку та поліпшенню фінансового стану підприємства. Навпаки, збільшення обсягів реалізації збиткової продукції негативно впливає на прибуток і фінансовий стан підприємства. Тому фінансові результати господарської діяльності підприємства потрібно вивчати у взаємозв'язку з використанням і реалізацією продукції [5, с.281].

Враховуючи те, що діяльність підприємства може бути не тільки прибутковою, а й збитковою, формуватися під впливом факторів внутрішнього та зовнішнього економічного середовища, тому в обліку й аналізі дають загальну оцінку фінансових результатів, які характеризуються системою абсолютних і відносних показників. Абсолютні показники - це сума прибутку (чи збитку) за структурою його утворення чи розподілу і використання. Відносні показники фінансових результатів - характеризують відносний у відсотках ступінь прибутковості вкладеного капіталу в цілому і за його структурою, зроблених витрат чи отриманого доходу.

Мета аналізу фінансових результатів - визначити повноту та якість їх отримання, оцінку динаміки абсолютних і відносних показників, з'ясувати

спрямованість, ступінь впливу факторів на заміну прибутку і рентабельності, визначити можливі резерви його зростання.

На зміни фінансового результату впливає багато факторів. За ступенем взаємодії вони поділяються на фактори першого і другого порядків. До факторів першого порядку відносять зміни прибутку від реалізації продукції (робіт, товарів, послуг); від іншої реалізації; позареалізаційних результатів.

Узагальнюючи в собі фінансові результати різних видів діяльності, прибуток формує одне з джерел сплати податків та поповнює джерела формування фінансових ресурсів підприємства. Управління прибутком підприємства розподіляється на дві важливі підсистеми:

- управління формуванням прибутку;
- управління розподілом прибутку.

Управління фінансовими результатами можна розглядати щонайменше з двох позицій: 1) як функцію фінансового менеджменту; 2) ототожнення з процесом управління прибутком підприємства. Управління фінансовими результатами; по перше, є значно ширшим поняттям, ніж управління прибутком; по друге, його не доцільно ототожнювати з функціями фінансового менеджменту. Уважаємо, що процес управління фінансовими результатами входить до сфери предмету вивчення фінансового менеджменту [6, с.86].

Економічний механізм управління фінансовими результатами господарської діяльності промислового підприємства - це динамічна, комплексна організаційно-управлінська підсистема, яка передбачає реалізацію спеціальних процедур (організації, інформаційного забезпечення, управління, контролю), спрямованих на забезпечення сталого зростання прибутковості, оптимальної мобілізації та реалізації потенціалу економічного розвитку підприємства в довгостроковій перспективі його господарської діяльності, що призводить до збільшення ринкової вартості суб'єкта господарювання та відповідає основній меті, цілям і завданням загальної системи управління промисловим підприємством [6, с.86].

Основними завданнями аналізу фінансових результатів діяльності підприємства є:

- вивчення можливостей одержання прибутку відповідно до наявного ресурсного потенціалу підприємства та кон'юнктури ринку;
- здійснення системного контролю за процесом формування прибутку та зміною його динаміки;
- визначення впливу зовнішніх і внутрішніх факторів на фінансові результати діяльності підприємства;
- вивчення напрямків і тенденцій розподілу прибутку;
- розрахунок і оцінка показників рентабельності;
- вироблення рекомендацій, спрямованих на мобілізацію виявлених резервів зростання прибутку та рентабельності.

Основними джерелами аналітичної інформації є плани економічного та соціального розвитку, фінансовий план (розрахунковий баланс доходів і витрат), бізнес-план, дані бухгалтерського обліку за розрахунками результатів діяльності, показники фінансової звітності ф. № 1 «Баланс», ф. № 2 «Звіт про

фінансові результати», ф. № 3 «Звіт про рух грошових коштів», ф. № 4 «Звіт про власний капітал», ф. № 5 «Примітки до річної фінансової звітності», дані статистичної звітності, «Звіт про випуск, реалізацію та обсяг цінних паперів», показники внутрішньої управлінської звітності, декларація про прибуток підприємства, матеріали маркетингових досліджень [4, с.37].

За методикою О.С. Іванілова, основним методом фінансової діяльності є комерційний розрахунок, який ґрунтується на таких принципах:

- повна господарська та юридична відокремленість (впливає з вимоги чіткої визначеності щодо прав власності на фінансові ресурси, встановлення оптимальних напрямів їх розміщення та відповідальності за використання залучених ресурсів);
- самоокупність (означає повне покриття витрат за рахунок отримання доходів);
- прибутковість (отримані доходи мають не тільки покрити витрати, а й сформувати прибуток);
- самофінансування (передбачає покриття витрат на розвиток виробництва за рахунок отриманого прибутку та залучених кредитів, які також погашаються за рахунок прибутку);
- фінансова відповідальність (підприємство несе повну відповідальність за фінансові результати своєї діяльності).

Комерційний розрахунок є раціональним і високоефективним методом фінансової діяльності, він націлює підприємство на пошук достатніх і дешевих фінансових ресурсів, раціональне їх розміщення, мінімізацію витрат і максимізацію доходів та прибутку. Комерційний розрахунок притаманний ринковій економіці. Саме він, а не ринкові відносини самі по собі, сприяє високоефективному господарюванню [7, с.625].

За методикою О.Я. Базилінської, фінансові результати діяльності підприємства оцінюється цілим набором показників, де вихідними категоріями є доходи, витрати, прибутки, збитки. Саме вони закладаються в основу всіх подальших розрахунків і всі інші показники можна вважати похідними. У звіті про фінансові результати виокремлюють чистий дохід, валовий прибуток та прибутки за видами діяльності [8, с.139].

За методикою авторів Г.О Крамаренка. та О.Є.Чорної, аналіз фінансових результатів діяльності підприємства включає такі основні елементи дослідження:

- зміна кожного показника за аналізований поточний період («горизонтальний аналіз» показників фінансових результатів за звітний період);
- дослідження структури відповідних показників і їх зміни («вертикальний аналіз» показників);
- зміна показників фінансових результатів за звітний період («трендовий аналіз» показників) [9, с.75].

Аналіз фінансового стану передбачає проведення аналізу діяльності підприємства за певними напрямками. Ці напрями відрізняються у вітчизняній та зарубіжній практиці, що представлено на рисунку 1.

У практиці вітчизняних вчених досить широко застосовуються горизонтальний, вертикальний, факторний, порівняльний та коефіцієнтний аналіз. При цьому аналіз проводиться як за абсолютними, так і за відносними показниками.

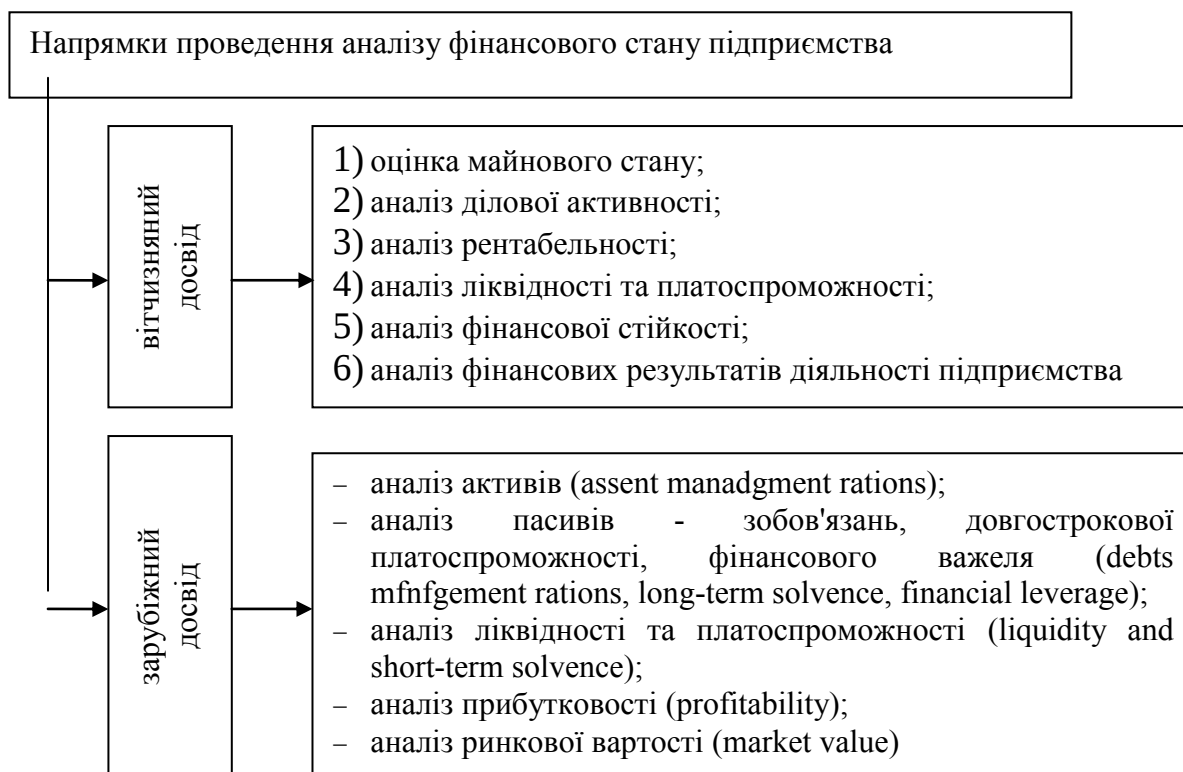

Рисунок 1 - Напрями проведення аналізу фінансового стану підприємства

Основними показниками для визначення оцінки фінансових результатів за результатами нашого дослідження є: чиста теперішня вартість; внутрішня норма дохідності; модифікована внутрішня норма дохідності; індекс рентабельності. В той же час, наявність формальних методів визначення доцільності оцінки фінансових результатів не є гарантією забезпечення обґрунтованої інформації для прийняття управлінських рішень у цій сфері. Важливе значення в процесі аналізу має врахування окремих методичних вимог. Ситуація надмірної розбіжності в методах оцінки фінансових результатів є наслідком специфічної особливості поняття „фінансові результати», що відображає багатоаспектну діяльність підприємств.

Отже, формування фінансових результатів може змінюватись залежно від цілей розвитку підприємства. Якщо підприємство загалом спрямоване на високі темпи розвитку, збільшення обсягу продажів, завоювання частки ринку, максимізацію прибутку то метою формування фінансових результатів є високі темпи їхнього зростання. Якщо підприємство стабілізує свою діяльність, задовольняючись мінімальним рівнем рентабельності або навіть збитковою діяльністю, то управління фінансовими результатами повинне бути сконцентроване на отримання такої суми, що забезпечує поточну платоспроможність. А якщо в основу діяльності підприємства покладено

інтереси власників, то цільовою настановою формування кінцевих фінансових результатів є такі показники, як рентабельність інвестиційного або власного капіталу [10].

Для вдосконалення формування прибутку підприємства та економічного обґрунтування його потреби пропонуємо здійснювати планування розподілу прибутку в такому порядку:

1. Визначення потреби у прибутку за напрямками його використання.
2. Формування цільової структури розподілу прибутку.
3. Визначення пріоритетності у використанні прибутку за окремими напрямками використання.
4. Балансування потреби у прибутку за напрямками його використання з можливостями отримання прибутку при здійсненні господарсько-фінансової діяльності підприємства.

Таким чином, на нашу думку, основними шляхами покращення цільової структури використання прибутку підприємства є:

- визначення пріоритетного напрямку використання прибутку – капіталізації коштів, що сприяють подальшому розвитку підприємства та покращенню фінансових результатів від діяльності підприємства;
- оптимізація розміру коштів, спрямованих на фонд споживання, зокрема грошових коштів, спрямованих на матеріальне заохочення працівників, що сприятиме підвищенню продуктивності праці і, як наслідок, – розміру прибутку у майбутні періоди, а також соціального розвитку підприємства;
- розрахунок оптимального розміру резервного фонду та скерування коштів на забезпечення його збільшення;
- оптимізація коштів, що спрямовуються в інші цільові фонди та на інші цілі;
- забезпечення умов діяльності підприємства, за яких прибуток, який підлягає розподілу підприємства, не буде використовуватися для сплати підприємством штрафних санкцій;
- складання детального плану використання та розподілу прибутку підприємства з визначеними датами та конкретним кошторисом;
- проведення чіткого контролю за виконанням поставлених завдань у плані використання та розподілу прибутку;
- проведення економічної роботи щодо аналізу динаміки та чинників отриманих прибутків у базовому періоді, виявлення резервів, що сприятимуть максимізації прибутку, а також планування формування, розподілу та використання прибутку на наступні періоди [11, с.122].

Висновки: Фінансові результати - прояв ефективності роботи суб'єкта підприємницької діяльності. Фінансовий результат являє собою сукупність прибутку або збитку від реалізації продукції, робіт, послуг, а також позареалізаційних доходів і витрат. Отже, в якості найбільш поширеного та універсального показника фінансових результатів виступає прибуток, який як економічний показник, дозволяє поєднувати економічні інтереси держави, підприємства, як суб'єкта господарювання, робітників і власника підприємства. Прибуток синтезує в собі всі сторони діяльності підприємства, характеризує

ефективність його господарської діяльності в цілому, це результат фінансово-господарської діяльності підприємства, та частина вартості продукту, що реалізується суб'єктом господарювання, що залишається після покриття виробничих та інших, пов'язаних з виробництвом витрат.

Визначена певна відмінність у переліку показників фінансового стану підприємства та методах розрахунку подібних показників. До переваг зарубіжних методик можна віднести їх конкретність та визначеність у кількісному складі показників та інтерпретації їх результатів, спрощеність таких методик аналізу та оцінки фінансового стану підприємств. У свою чергу - вітчизняні методики аналізу фінансового стану навпаки характеризуються значною відмінністю серед різних авторів у наборі показників для аналізу того чи іншого напрямку та різноманітною їх комбінацією. Таким чином, вітчизняна методика потребує уніфікації, зменшення кількості показників, що аналізуються. При цьому необхідно віддавати перевагу розрахунку тих показників, які мають найбільшу змістовність та необхідність для аналітика.

Список літератури

1. Маліновська О.Я. Фінансові результати діяльності промислових підприємств львівщини // Науковий вісник НЛТУ України, 2010. – Вип. 20.7, С.183-187
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати" N 87 від 31.03.99 // <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/z0397-99>
3. Економіка підприємства: Підручник / За ред. С.Ф. Покропивного. - К.: КНЕУ, - 1999. - 545 с.
4. Литвин Б. М., Стельмах М. В. Фінансовий аналіз: Навч. посіб. - К.: «Хай-Тек Прес», 2008. - 336 с.
5. Ковальчук М. І. Економічний аналіз діяльності підприємств АПК: Підручник. - К.: КНЕУ, 2004. - 406 с.
6. Скалюк Р.В. Економічний механізм управління фінансовими результатами промислових підприємств: теоретичні основи забезпечення функціонування // Економічний вісник Донбасу № 2 (24), 2011. – С.86-93
7. Іванілов О. С. Економіка підприємства: підруч. [для студ. вищ. навч. закл.] / О. С. Іванілов - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 728 с.
8. Базилінська О. Я. Фінансовий аналіз: теорія та практика: навч. посіб. [для студ. вищ. навч. закл.] / О.Я. Базилінська - К.: Центр учбової літератури, 2009. - 328 с.
9. Крамаренко Г.О., Чорна О.Є. К 77 Фінансовий аналіз. Підручник. – К.: Центр учбової літератури, 2008. – 392 с.
10. Митяй О.В., Бечко П.К. Методичні підходи щодо оцінки фінансових результатів сільськогосподарських підприємств // Уманський національний університет садівництва . Економічний форум, 2012. - № 4.
11. Вужинська О.І., Блонська В.І. Вдосконалення формування та використання прибутку підприємства // Науковий вісник, 2008, вип. 18.1. – С.122-128

12. Черниш С.С. Проблеми застосування методик аналізу фінансового стану на вітчизняних підприємствах // Всеукраїнський науково-виробничий журнал «Інноваційна економіка», 2012. № 5. –С. 142-146

Ключові слова: фінансовий стан, фінансовий результат, рентабельність, дохід, витрати, обсяг реалізації, ліквідність, активи, ефективність, аналіз

Ключевые слова: финансовое состояние, фінансовий результат, рентабельність, доход, витраты, обсяг реалізації, ликвидность, активы, эффективность, анализ

Key words: financial condition financovyy rezultat, rentabelnict, income vytraty, obcyah realizatsiyi, liquidity, asset efektyvnict, analiz

Надійшла до редакції 15.03.2013 р.